

RAMON AGUSTÍ BANEGAS LÓPEZ
CELIA SEGOVIA SERVIÁN

***PROBLEMES EN L'ENTRADA DE BESTIAR DESTINAT A
CARN A LA CIUTAT DE BARCELONA DURANT LA SEGONA
MEITAT DEL SEGLE XV. UNA QÜESTIÓ FISCAL I DE
SALUT PÚBLICA***

ABSTRACT

In the present study there is analyzed the tax and sanitary evasion that the butchers commit when they introduce animals destined for the human consumption in the city of Barcelona without passing the regulation controls that are practised in the door of the city and, naturally, without paying the tax on the consumption of the meat. The investigation begins with the analysis of a judicial process of 1481, where a butcher of Barcelona is accused of introducing animals during the night across the wall of the city; after presenting the case there have been investigated the origins of the above mentioned fraud and the reasons that induce the butchers to risk being defrauded, even knowing hard sentences that the municipal authorities can impose them.

INTRODUCCIÓ:

Per intentar analitzar els conflictes que es generen en l'entrada i la sortida d'animals destinats a carn durant la segona meitat del s. XV a Barcelona, la nostra atenció s'ha centrat en un procés del 1481, en el qual dos carnisers de Barcelona són acusats d'haver introduït moltons vius a través de les muralles de la ciutat. Mitjançant l'anàlisi d'aquest procés hem anat veient l'evolució dels conflictes que provoquen l'entrada i la sortida d'animals destinats a carn a la ciutat de Barcelona, conflictes que en bona mesura venen donats per les greus dificultats d'abastament càrnic que pateix la ciutat .

Els problemes que genera el tràfic d'animals destinats a consum humà a una ciutat mediterrània com Barcelona durant la Baixa Edat Mitjana, venen donats per la gran complexitat d'aquest mercat alimentari. El mercat de la carn durant la Baixa Edat Mitjana a Barcelona té tres elements socials com a protagonistes: per una banda, els carnisers, que s'han de preocupar de trobar animals a bon preu als mercats d'origen, traslladar-los a la ciutat, escorxar-los i vendre la seva carn a un preu

interessant per tenir mercat; per una altra banda, estan les autoritats municipals que volen que la ciutat estigui ben abastada de carn, a bon preu i en bones condicions sanitàries¹ per evitar conflictes, i que a la vegada volen treure el màxim profit a la imposició al consum;² finalment, hi ha la població consumidora de carn, que és molt àmplia, ja que la tradicional consideració de la carn com un aliment que dóna força i vitalitat³ feia que tothom intentés menjar carn.

Les carns que es menjaven a la ciutat variaven moltíssim en qualitat i en quantitat en funció de l'estament i la classe social a la qual pertanyia el consumidor. Així, per exemple, l'alta noblesa tenia una dieta molt rica en carn, on preponderava el moltó, que es consumeix a diari; també tenen gran importància carns considerades més fines, com ara el cabrit o la volateria. Entre els eclesiàstics hi ha una gran diferència de classes, i per tant de dietes; si ens fixem en el clergat regular urbà (potser el més estudiat per aquesta època) s'observa que la carn de moltó apareix a la dieta diària com a segon element en importància després del pa, excepte en les èpoques de dejuni, i en proporcions de consum menors a les que es troben entre la noblesa. Entre la alta burgesia urbana la carn també ocupa el segon lloc després del pa, i com entre la noblesa i el clergat, la varietat més consumida és el moltó, de consum diari i seguit molt de lluny per la vedella i les aus de corral. Finalment entre les classes menestrals la carn perd pes en la dieta; tot i això tenen accés a les varietats més barates, com la cabra i l'ovella, de manera més o menys regular, quedant el moltó relegat als dies de festa.⁴

La societat urbana, per tant, té la carn com a segon aliment en importància després del pa, destacant, entre els diferents tipus de carn, la de moltó, que va esdevenir una carn de consum transversal entre les diferents classes i estaments urbans. La població va exercir una forta pressió sobre el govern municipal per aconseguir carn a bon preu i en abundància, especialment carn de moltó.⁵

1. BANEGAS LÓPEZ, Ramon A. "Seguretat, qualitat i higiene a la venda de carn a Barcelona durant el segle XIV". A: "*Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*". Barcelona. (XVI, 2005).

2. La imposició de la carn grava de manera permanent el consum d'aquest aliment des de l'any 1353, aquesta imposició és molt poc progressiva i repercuteix d'una manera molt forta en els preus finals de les carns. ORTÍ I GOST, Pere (2000). *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval; Barcelona, segles XII-XIV*. CSIC. Barcelona. pàg. 532.

3. GIL-SOTRES, Pedro (1996). *Estudi introductori a "Regimen Sanitatis ad Regem Aragonum" d'Arnau de Vilanova*. Fundació Noguera - Universitat de Barcelona. Barcelona. Pàg. 227.

4. RIERA I MELIS, Antoni (1994). "Sistemas alimentarios en la Catalunya Bajomedieval". A: *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*. nº 14-15. U.B. Barcelona. pàg. 193 a 205.

5. Claude Carrère va calcular, que a la primera meitat del s. XV, la quantitat de moltons consumida al dia a Barcelona oscil·lava entre 160 i 270 caps, el que suposava entre 43200 i 72900 caps a l'any. CARRÈRE, Claude (1967). *Barcelona 1380-1462: Un centre econòmic en època de crisi*. Curial. París. Pàg. 320.

El Consell municipal traslladà aquesta pressió als carnisers amb els quals s'arribà al conflicte en moments de crisi econòmica, quan els carnisers i les autoritats municipals no arriben a acords sobre els preus de venda al públic i el bon abastament de carn de la ciutat corre perill.

Durant el segle XV, per evitar el perill de desabastament, els consellers de Barcelona, com d'altres autoritats municipals,⁶ negocien cada any l'assegurança d'una sèrie de taules de carnisseria on tots els dies carnals s'haurà de tallar un nombre predeterminat de moltons a un preu taxat; així, cada any pel mes de març es començava a negociar amb els carnisers el nombre de moltons que tallarien durant tota la temporada –que anava de Pasqua a Carnestoltes de l'any següent– a les seves taules. El tema més conflictiu dins la negociació de l'assegurança era el preu que havia de tenir el moltó, perquè en general el nombre de moltons que es tallarien diàriament el proposaven els propis carnisers segons les seves possibilitats comercials. El problema de fixar els preus en el contracte d'assegurança que signaven els carnisers i els consellers va fer que, especialment durant la segona meitat del s. XV, algun any no s'arribés a signar el contracte per falta d'acord, la qual cosa va fer que es generessin greus problemes de desabastament càrnic a la ciutat.

Les pressions municipals per mantenir uns preus baixos, les dificultats dels carnisers als mercats d'aprovisionament ramader i els impostos que graven la carn, van provocar un creixement del frau en la venda de carn a la ciutat de Barcelona al llarg del s. XV. Com exemple per il·lustrar aquests fraus ens ha restat el procés judicial que centra el nostre estudi.

EL PROCÉS

El procés presidit pel clavari, es troba a la secció Administració Municipal de la Carn, de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, en un lligall de papers solts dels segles XIV i XV. El dit procés està incomplet, ja que de les tres fases o parts de les quals consta un procés - fase "en ofensa", fase "en defensa" o plenària i

6. Com per exemple a Oriola: BARRIO BARRIO, Juan Antonio (1992-1993). *El abastecimiento y venta de carnes en Orihuela*. Universidad de Alicante. Alicante. Pàg. 257 a 260.; A Burgos: BONACHÍA HERNANDO (1992). "Abastecimiento urbano, mercado local y control municipal, la provisión y comercialización de carne en Burgos (s. XV)". A: *Espacio, tiempo y forma*, serie III, Historia Medieval, V. Madrid. UNED. Pàg. 108 a 110. A Múrcia: MARÍN GARCÍA, María Ángeles (1987-1988). "Las carnicerías y el abastecimiento de carne en Murcia (1450-1500)". A: *Miscelanea Medieval Murciana*, XIV. Pàg. 74 a 94. O a Cuenca: SÁNCHEZ BENITO, Jose María (1991). "Crisis de abastecimientos y administración concejil. Cuenca 1499-1509". A: *En la España Medieval*, XIV. U. Complutense de Madrid. Madrid. Pàg. 509.

sentència⁷ - només ens ha restat la fase “en ofensa”, on el clavari inicia la investigació per aclarir el presumpte delictes. En aquesta fase, el clavari, per tal de preparar els càrrecs que s’havien de presentar en la fase “en defensa” - única fase on els inculpats podien intentar provar la seva innocència - interroga als mateixos sospitosos i altres testimonis, que, com es veurà, eren tots persones de l’àmbit proper als dos encausats. En definitiva, el document conté l’interrogatori fet pel clavari als dos carnisers sospitosos de frau, a un dels seus pastors i a una veïna.⁸

El procés comença el 4 de maig de 1481, quan els carnisers barcelonins Pere Rafael i Gabriel Montcada són cridats a comparèixer davant el clavari⁹ de la ciutat acusats d’introduir bestiar dins la ciutat clandestinament. Primerament prenen jurament a en Pere Rafael, qui jura dir la veritat sobre el que li preguntaran en referir-se als demés, però sense haver de jurar dir la veritat quan es refereixi a si mateix, ja que no està obligat a acusar-se.¹⁰ El clavari intenta indagar mitjançant diverses preguntes què és el que feia en Pere Rafael i els seus assalariats – un pastor i un fadrí - la nit de Dimarts a Dimecres Sant, nit en la que sembla es va produir el delictes. L’inculpat, per la seva part assenyala que aquestes nits va dormir a casa seva, que el dimecres es llevà ben d’hora, cap a les set del matí, per anar a prendre torn a

7. HERNANDO, Josep (2005). “Processos inquisitorials per crim d’heretgia i una apel·lació per maltractament i parcialitat per part de l’inquisidor (1440). A: *Documents dels protocols notariais. A: Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*. N° XXIII. Col·legi de notaris de Catalunya. Barcelona. p. 90 a 93. HERNANDO, Josep (2005). “La Inquisición en Cataluña en la Baja Edad Media; un proceso por crimen de herejía contra el ciudadano de Barcelona Pere Marc”. A: *Clio & Crimen* n° 2. Durango. p. 137 a 174.

8. Per saber més sobre el sistema processal a la Catalunya de la Baixa Edat Mitjana veure l’edició de processos: HERNANDO, J.; VALDEPEÑAS, P (1990-1991). “El procés contra Francesch Fonolleda i na Violant, acusats de col·laboració en l’evasió de la presó episcopal de Barcelona de l’any 1436”. A: *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 11-12. p. 75-107. HERNANDO, J (1992). “El procés contra el convers Nicolau Sanxo, ciutadà de Barcelona, acusat d’haver circumcidat el seu fill (1437-1438). A: *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalica*, 13. p. 75 a 100. RIERA I SANS, Jaume (1987, 2ª ed). *El cavaller i l’alcavota*. Club editor. Barcelona. Tot ser antic pel seu caràcter pioner veure: MIRET I SANS, Joaquim. *Sempre han tingut bech les oques; apuntacions per la historia de les costumes privades*. F. Badia. Barcelona, 1905-1906.

9. El clavari era l’oficial responsable de l’administració financera del municipi. Tenia cura dels ingressos (imposicions, drets, crèdits municipals...) i efectuava els pagaments amb la recepció prèvia d’un albarà dels consellers. També supervisava la compra de cereal i carn i les activitats de la Taula de Canvi i del Banc de Barcelona. A més, tenia competències executives i judicials, entre d’altres facultats, per això el trobem jutjant a aquests carnisers, els quals havien burlat l’impost de la carn. RIERA VIADER, Sebastià (2001). “Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d’investigació”. A: *El temps del Consell de Cent, I: L’emergència del municipi, segles XIII-XIV*. Ajuntament de Barcelona; AHCB. Barcelona. Pàg. 260.

10. *Petrus Rephael, carnifex Barchinone testes citatus, iuratus dicere omnimodam veritatem quam sciat in et super hiis de quibus interrogabitur cuius in facto suo proprio sine iuramento sed in alieno cum iuramento.*

la peixateria, i que vers les deu es dirigí al portal de Jonqueres; en quant al seu pastor diu que es trobava guardant el bestiar al corral dels carnisers.

Després de les primeres preguntes de tempteig, s'arriba a la qüestió clau, el clavari li pregunta a l'acusat si havia ficat bestiar per un altre lloc que no fos el portal de Jonqueres, que era on s'acostumava a calcular el "*cabessatge*". El carnisser confessa haver introduït il·legalment bestiar un cop durant el temps carnal passat, és a dir, abans de la Quaresma, però no durant la Setmana Santa o després de Pasqua del 1481 tal com se l'acusa. Reconeix que durant la temporada passada havia ficat de 20 a 23 moltons, pels quals ja havia pagat la corresponent multa en el seu moment. Seguidament se l'interroga sobre el seu delicte anterior i explica que poc abans de la mitja nit pujaven amb cordes el bestiar des del fossat per sobre de la muralla de la ciutat, a l'alçada de la tercera torre, entre el portal de Sant Antoni i de Sant Pau del Camp. S'introduïa d'amagat carn a través de la muralla per evitar el "*cabessatge*", que era l'impost que pagaven els carnisers per cap de bestiar al portal de Jonqueres i que havia de repercutir en el preu final de la carn.

El segon dels acusats del procés, en Gabriel Montcada, és cridat a declarar a continuació. Quan hom li pregunta on es trobava Dimarts i Dimecres Sant, el carnisser explica que al matí cap a l'hora terça empenqué camí sobre un ase, va anar fins a la Bocaria on va deixar en Pere Terrogé, qui treballa per a ell, d'aquí anà a casa d'en Pere Rafael i que junts van partir, tot sortint pel Portal Nou, vers Montcada, on havien de rebre 49 moltons. Després el clavari li va preguntar què havia fet els dies després de la Pasqua, a la qual cosa va respondre que continuava amb la seva vida habitual i especifica que Dimarts de Pasqua sortí de casa en clarejar el dia per anar a escorxar part del seu bestiar.

Ambdós carnisers, que semblen ser socis, van recollir el bestiar a la baronia de Montcada, que era lloc de pas obligat de les rutes ramaderes del nord i el nord-oest, i era allà on ells devien recollir els ramats adquirits a la zona del Pirineu, Aragó o sud de França¹¹. Els dos acusats guardaven el bestiar comú en el "*bestiar o corral dels carnisers*", situat a mitja llegua (poc més de 2,5 km) de la ciutat de Barcelona, per la zona de Sants, que era un corral destinat a l'espera dels animals abans d'entrar a la ciutat per ser escorxats¹². Els carnisers del procés tenien cadascun d'ells un pastor assalariat: en Pere Rafael tenia a en Sanxo de Jaca, i en Gabriel Montcada tenia a en

11. Sobre les rutes transhumants en el Principat consulteu LLOBET, Salvador i VILA VALENTÍ, Juan, "Trashumancia en Cataluña". *XVI Congrés Internacional de Géographie. Lisboa, 1949*. (1951).

12. FERNÁNDEZ TRABAL, Josep (1989). "Aprofitaments comunals, prats i pastures al delta del Llobregat (ss. XIV-XV). Conflictes per a la utilització de l'espai a la Baixa Edat Mitjana". A: *Acta Historica et Archeologica Medievalia*, nº 10. Universitat de Barcelona, Departament d'Història Medieval. Pàgs. 189-221.

Jaume d'Aragó.¹³ Els pastors guarden junts els ramats d'ambdós carnissers i porten a la ciutat la quantitat necessària d'animals que s'han d'escorxar en el dia.

En Gabriel Montcada va acabar reconeixent haver introduït prop de 23 moltons a través de la muralla, durant el carnal anterior i pel mateix punt que el seu company, car devien cometre el frau junts. Ell -igual que el seu company- també al·lega haver pagat la multa al clavari segons corresponia al delictes. El punt per on van introduir els moltons fraudulentament durant la temporada de 1480-1481, la tercera torre del portal de Sant Antoni, devia ser propícia per aquest tipus de delictes, ja que la part de la ciutat que protegia aquest tros de muralla era un àrea poc poblada encara¹⁴ i probablement els murs devien quedar força malmesos després de la guerra civil.

El procés continua dijous 10 de maig del mateix any, 1481, amb l'interrogatori d'un dels pastors que treballen guardant el bestiar dels dos carnissers. Declara en Sanxo de Jaca, pastor d'en Pere Rafael, i confessa haver portat 12 o 13 moltons a peu de muralla per a en Gabriel Montcada, al portal de Sant Antoni, però no sap què es va fer amb ells, perquè se'n tornà a vigilar el bestiar que havia deixat a Sants. Puntualitza que, tot estant al peu de la muralla, va veure que junt a en Gabriel Montcada hi havia un aprenent que es deia Martí, però no va veure si hi era també en Pere Rafael.

El document acaba l'onze de maig de 1481 amb l'interrogatori fet a Francesca Cassanella, veïna d'en Gabriel Montcada. El clavari li pregunta si té constància que el seu veí hagi introduït bestiar a través de la muralla, a la qual cosa ella respon que no se'n recorda si va ser per Pasqua o a la Setmana Santa, que cap a les deu o les onze de la nit, en Gabriel Montcada va anar a casa seva i li pregà que l'acompanyés. Van anar fins a un carrer entre Sant Pau i el Portal de Sant Antoni, on l'home li digué que s'esperés allà i que cridés si venia algú, que ell estaria a la muralla. Quan ell tornà, anava amb onze o dotze moltons, i ella suposà que els havia passat per sobre de la muralla.

Segons els testimonis de Sanxo de Jaca, el pastor d'en Pere Rafael, i Francesca Cassanella, veïna d'en Gabriel Montcada, tot indica que aquest darrer va reincidir passant per sobre de la muralla, cap el vespre, entre onze i tretze moltons per vendre

13. El fet d'ésser els dos pastors aragonesos dona una idea de la importància d'Aragó com a centre d'aprovisionament ramader.

14. De fet, aquesta zona era un espai d'hortes que no s'urbanitzà fins al segle XVIII com a conseqüència de la gran pressió demogràfica que experimentà la ciutat, encara cercada per les muralles de Pere III. GARCÍA ESPUCHE, Albert; GUÀRDIA BASSOLS, Manuel. (1990). "Canvis i permanències de l'herència espacial medieval: de la ciutat de la Ribera a la ciutat de la Rambla". A: *Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona*. Institut Municipal d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. pàg. 18 a 23.

durant la Pasqua¹⁵. No sabem si Gabriel Montcada va ser trobat culpable i condemnat o no, però el que és clar és que la nova ordinació, que castiga la introducció de carn o animals de manera clandestina dins la ciutat amb la prohibició d'exercir l'ofici de carnisser durant un any no es va acomplir,¹⁶ ja que a l'abril de 1482, en Gabriel Montcada signa l'assegurança amb el Consell de Cent de tallar moltó durant tot l'any carnal en nombre de sis moltons diaris, a la seva taula de la Pica d'en Colom.¹⁷

ELS ANTECEDENTS DEL CONFLICTE

Durant tota la Baixa Edat Mitjana els carnisseres de Barcelona havien intentat evitar els rígids controls posats per les autoritats municipals al seu comerç, però l'acció concreta de pujar els animals destinats a carn pels murs de la ciutat per evitar els controls que hi havia als portals, no es troba fins la segona meitat del s. XV.

Es pot datar l'origen d'aquesta infracció en el 1462 i el motiu és la creació d'un nou impost que substitueix l'antiga ajuda de la carn, que rep el nom de "cabessatge".¹⁸ La modificació de l'antic impost es fa perquè l'antiga ajuda de la carn, amb el temps, havia anat deixant de ser rendible i els consellers de la ciutat, davant la pressió econòmica que suposaven els importants deutes adquirits i la guerra, que tot just començava, van decidir revifar una de les impositcions més importants per les seves arques.¹⁹ Per aconseguir-ho, allò que van fer va ser bàsicament modificar la forma de recaptar l'impost per fer-lo més rendible.

Si s'analitza l'evolució de l'ajuda de la carn, es pot observar que durant tot el segle XIV aquesta impositció havia estat arrendada a particulars, evitant així el consistori els problemes i les despeses que provoca recaptar-la directament.²⁰ Al llarg de la primera meitat del s. XV sembla que l'arrendament es va fent cada vegada menys interessant per la Ciutat, perquè, per una banda, molts arrendadors no paguen puntualment i arrossegueu grans deutes amb el clavari i perquè cada any tenen més dificultats per trobar un arrendador que pagui el que els consellers consideren el

15. El dia de la Pasqua de Ressurrecció era una festa important en la qual es consumia gran quantitat de carn de moltó que els carnisseres havien de tenir a punt per vendre, preparant-se ja la feina uns dies abans.

16. AHCB. CC. Registre d'Ordinacions IV-11 fol. 19v (1481).

17. AHCB. CC. Manual, XIII-21, fol. 136v.

18. SCHWARTZ I LUNA, Frederic; CARRERAS I CANDI, Francesch (ed.) (1892). *Manual de Novells Ardits*, vol II. Ajuntament Constitucional de Barcelona. Barcelona. pàg. 414.

19. SOBREQÜÉS, Jaume; SOBREQÜÉS, Santiago (1973). *La guerra civil catalana*, vol 1. Ed. 62. Barcelona. pàg. 282 a 284.

20. ORTÍ I GOST, Pere (2000). *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval; Barcelona, segles XII-XIV*. CSIC. Barcelona. pàg. 557.

preu mínim acceptable per l'arrendament de l'impost;²¹ així, cap a la dècada dels 30, ja moltes imposicions al consum no s'arrenden sinó que són recaptades directament pel municipi.²² Tot i això, sembla que la recaptació tampoc no és gaire lucrativa, així el juliol de 1456 el clavari de la ciutat diu que “*en les imposicions de la farina, vi e carn se troben maiors preus si seran arrendades que no se ha haut de cullir en aquesta terça ne encare en les propter passades*”.²³ Sembla que tot i la mala experiència anterior no quedava clar què era més profitós; seguint el consell del clavari, els consellers posen en arrendament les imposicions dels tres mesos següents “*però no si han trobats los preus que rehonablement se-n devien trobar*”,²⁴ la qual cosa obliga la Ciutat a seguir recaptant directament els impostos i a pagar a tota una sèrie de funcionaris (concretament 18 entre la imposició de la carn i la de la farina) que inflen les despeses de la ciutat en salaris. Totes aquestes despeses es produïen per la forma com es recaptava l'ajuda de la carn. Aquesta imposició es cobrava a partir del pes de l'animal escorxat a, per exemple, 3 diners per lliura de carn, diners que s'afegien al preu final que pagava el consumidor. Així, si un any s'estipulava que la lliura de carn de moltó es vengués al públic a 15 diners, 12 eren del carnisser i 3 del Consell. Aquest sistema necessitava d'un mínim de tres romaners que pesaven les carns, dos a la Carnisseria Major i un a la de la Mar, a més dels seus ajudants i supervisors. Aquesta dispersió de forces entre els dos escorxadors, havia fet que ja a l'abril de 1456 el Consell dominat per la Busca²⁵ es plantegés la creació d'un escorxador central que racionalitzés el cobrament de la imposició de la carn, proposta que es va aprovar el 25 d'aquest mes.²⁶ Tot i l'aprovació del projecte, no hi ha més dades sobre l'escorxador fins el 1473, dades que per altra part són molt indirectes i no permeten assegurar si realment es va arribar a construir.²⁷

21. AHCB. Consell de Cent. Registre de Deliberacions, II-10 fol. 81 (27/04/1456).

22. CARRÈRE, Claude (1967). *Barcelona 1380-1462; un centre econòmic en època de crisi*, vol. 2. Curial. Barcelona. pàg. 146.

23. AHCB Consell de Cent. Registre de Deliberacions, II-10 fol. 119 (30/07/1456).

24. AHCB Consell de Cent. Registre de Deliberacions, II-10 fol. 138v (17/08/1456).

25. BATLLE, Carme (1973). *Crisis social y económica de Barcelona a mediados del s. XV*. U.B.; CSIC. Barcelona. pàg. 293

26. AHCB Consell de Cent. Registre de Deliberacions, II-10 fol. 74 (24/04/1456). SCHWARTZ I LUNA, Frederic; CARRERAS I CANDI, Francesch (ed.) (1892). *Manual de Novells Ardits*, vol II. Ajuntament Constitucional de Barcelona. Barcelona. pàg. 229.

27. Dues dades permeten sostenir, tot i que amb cautela, que a finals del segle XV hi havia uns escorxadors centrals a Barcelona prop del portal de Jonqueres. La primera està datada el 1473, així, quan es canvia el sistema d'imposició de la carn, abandonant-se el cabessatge i retornant al cobrament per pes de la bèstia escorxada el Consell de Trenta-dos proposa l'elecció de tres romaners, dos estaran en una casa, ja triada, prop del monestir de Jonqueres “*que és prop los scorxadors*”, mentre que el altre romaner estarà prop de la Rambla “*affi que los carnicers qui en quescuna de les dites parts scorxaran haien la romana oportunitat de pasar sens pèrdua de molt temps*”. AHCB CC. Registre de Deliberacions, II- 21 fol. 237. Una altra notícia que ubica uns escorxadors centrals a finals del segle XV prop

Davant el fracàs del projecte de l'escorxador central i atíats per la necessitat de fer més rendible la imposició de la carn, el 21 de juliol de 1462, el nou Consell dominat per la Biga decideix modificar l'antiga ajuda de la carn creant el “*cabessatge*”, que consisteix en simplificar la recaptació del vella imposició.²⁸ Amb el nou sistema de recaptament la imposició es cobrarà per cap de bestiar i no per pes (a partir d'un pes estàndard) i ja no és cobrarà als escorxadors, sinó que es cobrarà a un sol portal (el de Jonqueres) per on tenen l'obligació de passar els animals destinats al consum dins la ciutat de Barcelona.²⁹ Es justificarà el canvi en la necessitat del Consell de Cent de finançar la bandera de la ciutat que s'incorpora al front oest de la guerra contra el rei Joan II.³⁰

Aquest canvi en la recaptació de l'impost comportarà grans beneficis per les arques de la ciutat, però a la vegada provocarà uns greus perjudicis per les economies dels petits carnisers, que ja portaven anys amb conflictes amb els governs municipals a causa de la dificultat creixent que tenen per abastar la ciutat als preus que els imposa el Consistori. El nou impost sobre el consum de carn els obliga a pagar sempre els seus animals com si estiguessin grossos i ben alimentats i de fet, en la conjuntura de guerra i crisi en que s'està vivint, el que fa la nova imposició és augmentar d'una manera encoberta la càrrega fiscal que ha de suportar la carn. Aquest augment ara no recau sobre el consumidor sinó sobre el carnisser directament, que continuarà venent la lliura de carn al mateix preu, encara que pagui al municipi molt més per lliura de carn si l'animal és petit o està prim. Així, el nou impost ve a pressionar encara més un mercat que ja feia anys que tenia problemes per mantenir l'equilibri entre uns preus raonables per una població empobrida i uns guanys suficients pels carnisers que havien de patir un mercat d'aprovisionament cada vegada més problemàtic. Finalment, totes aquestes circumstàncies provocaran un augment del frau fiscal, que ara es concentrarà principalment a les portes i els murs de la ciutat i no als escorxadors i les taules. La reforma de l'impost s'havia produït en un moment de gran conflictivitat social i de fervor patriòtic, però tot i la por a la repressió del govern bigaire no van trigar molt a arribar les protestes dels carnisers

del monestir de Jonqueres ens arriba a través d'un fogatge sense data i que Carreras Candi va situar a finals del segle XV; així, segons aquest fogatge hi ha una “*Illa que és en lo cantó de ma esquerra entrant per lo portal de Jonqueres e vogí fins al carrer de Sanct Pere sobirà comprhent dues illes del carrer del Scorxador fins devant la Clavaguera*”. CARRERAS Y CANDI, Francesch. *Geografía General de Catalunya*. Vol. Barcelona ciutat. p. 389.

28. AHCB Consell de Cent. Registre de Deliberacions, II.15. fol. 2 (21/07/1462).

29. “e tornat lo cabassatge foren revocats los officis qui abans tenien lo exercici del dit dret o imposició de la carn. E foren-ne elegits dos ténolament qui stiguessen al portal de Jonqueres, un per receptor del dit cabessatge e altre per scriure lo bestiar” AHCB. CC. Reg. Del. II-25 fol. 135. (22/03/1481).

30. SOBREQÜÉS, Jaume; SOBREQÜÉS, Santiago (1973). *La guerra civil catalana*, vol 1. Ed. 62. Barcelona. pàg. 282 a 284.

per les dificultats que tenen per abastar la ciutat amb un impost tan oneros, afegit a les dificultats de comunicació que genera la guerra. Així, si el juliol de 1462 s'ha instituït el dret del “*cabessatge*”, el 12 d'octubre “*los carnicers se clamaven que no-s podien salvar en tallar al for de XV diners la liura de la carn de moltó per rehó del dret de cabessatge, e encare per no poder haver bestiar de les parts hon lo solien haver per causa dels inimichs*”;³¹ Davant les queixes, aquest any el govern de la ciutat decideix permetre als carnisers que pugin eventualment un diner el preu de la carn de moltó i per l'assegurança de l'any següent es concedirà un crèdit de 11.000 lliures al conjunt de carnisers que assegurin la venda de moltó durant un any al preu estipulat pel Consell.

Curiosament no tenim més notícies de dificultats en l'abastament fins el 20 d'agost de 1470, on en una reunió del Consell dels trenta es discuteix sobre el fet que hi ha carnisers que introdueixen animals pels murs i valls de la ciutat; concretament es diu “*com per alguns carnicers e altres persones es comès gran frau o delict: Ço és que per furta lo dret del cabassatge, de nits puigen moltons e altres bisties viues o mortes, çenseres o a trossos ab cordes per los murs, e per semblant meten los dits bestiar o carn per les bombardes del mur o per los sperons o per altres lochs o enginys no passant per los portals*”.³² El to de la queixa feta pel consellers fa pensar que ja feia temps que aquestes pràctiques s'estaven produint i argumenta que si els carnisers fiquen animals i carn de manera fraudulenta a la ciutat és perquè no tenen por a la multa que els puguin imposar les autoritats municipals i, en canvi, evitar el “*cabessatge*” els resulta molt lucratiu; en conseqüència el govern municipal decideix pujar les multes a aquells que introdueixin animals o carn de manera fraudulenta dins la ciutat. La nova ordinació apareix el 21 d'agost de 1470 i estableix que la pena per qui fiqui animals destinats a carn, vius o morts, sencers o a trossos serà de 100 sous, pèrdua de l'animal o de la carn que hagi introduït de manera fraudulenta i deu dies seguits a la presó amb una cadena lligada al coll.³³

S'imposen unes penes dures per tal de dissuadir els possibles infractors, encara que de fet són una resposta a la incapacitat del Consell per controlar la ciutat amb els desgavells que provoca la guerra. De fet sembla que la nova ordinació no dona gaire resultat, perquè els carnisers busquen noves vies per burlar la vigilància de la ciutat i continuar ficant carn sense pagar el “*cabessatge*”. Si la guerra no havia impedit als carnisers introduir carn per uns murs fortament vigilats, tres anys més tard, els consellers s'adonen que per evitar els guàrdies, els carnisers estan introduint carn i animals vius amb petites embarcacions dins la ciutat i per tant demanen al Consell

31. AHC.B. Consell de Cent. Registre de Deliberacions, II-15 fol. 36v (12/10/1462).

32. AHC.B. CC. Reg. Del. II-19 fol. 62 (20/08/1470).

33. AHC.B. CC. Registre d'Ordinacions. IV-9 fol. 157v.

de Trenta-dos que afegeixi un apartat que especifiqui aquest sistema a l'ordinació que prohibeix ficar animals pels murs de la ciutat.³⁴

Però no tots els sistemes d'introduir carn de manera fraudulenta a la ciutat eren tan espectaculars. També l'any 1470 es constata que a la ciutat hi ha una altra via de frau en el comerç de la carn que s'empara en la pròpia legislació. En aquest cas s'observa que hi ha carnissers que introdueixen dins les muralles carns mortes, que la documentació qualifica com "*spenyades*" i, que provenien d'animals malalts o senzillament morts fora de la ciutat. Aquestes carns entraven a través del Portal de Jonqueres, amb direcció a la taula especialitzada en la venda d'aquest tipus de carn, situada des del s. XIV a les Rambles davant la Porta Ferrissa. Les carns "*spenyades*" mai havien pagat cap tipus d'impost i tampoc era obligatori vendre-les a pes; es considerava que la seva venda anava dirigida als estaments més baixos de la societat que, per tal de menjar carn, assumien els riscos que comportaven aquestes carns; així, l'únic que s'exigia a les carns "*spanyades*" és que només es venguessin en aquesta taula i que, per tant, el consumidor fos conscient de quin tipus de carn estava comprant. Ara el que s'estava trencant era aquest circuit tancat, perquè s'havia detectat que havia carnissers que compraven aquestes carns d'amagat per revendre-les a les seves carnisseries com a bones i estalviar-se així el "*cabessatge*". Els consellers pensen que això provoca que "*los malalts e altres que pensen comprar bones carns, compren aquelles a destrucció de llurs persones*".³⁵

Tots aquests fraus s'estan produint en una conjuntura de profund desgavell econòmic i social a tot el país: la guerra civil ha acabat d'enfonsar una economia ja tocada i n'ha aguditzat els desequilibris econòmics que arrossegava la ruralia catalana. En aquest context els carnissers tenen seriosos problemes per comprar animals a bon preu als mercats d'origen, i això es tradueix en una necessitat de pujar els preus per poder mantenir el negoci. Però les demandes de pujada de preus topen amb el poder municipal, que tem que la inflació generi més problemes socials i que tampoc no pot baixar la imposició que grava la venda de carns pel gros deute que arrossega. Així, el 21 de març de 1475, els carnissers demanen al Consell de Trenta-dos que pugui un diner el preu de la lliura de moltó, ja que tenen autèntiques dificultats per proveir el mercat de la ciutat pels alts preus que tenen els animals als mercats d'origen, encariment provocat per la guerra que manté el rei amb el Comte de Pallars i per l'ocupació francesa de la Cerdanya i el Rosselló.³⁶ El mateix any els carnissers aconsegueixen signar amb el Consell un acord de mínims comproment-se a tallar el moltó des de Pasqua fins desembre a 17 diners (com volia el Consell) i del desembre fins a Carnestoltes de l'any següent a 18 diners (com demanaven els

34. AHC.B. CC. Reg. Del. II-21. fol. 242v (26/08/1473).

35. AHC.B. CC. Reg. Del. II-19. fol. 93 (26/11/1470).

36. AHC.B. CC. Reg. Del. II-22. fol. 157 (21/03/1475).

carnissers).³⁷ L'any següent, les coses es tensen encara més: el Consell vol taxar la lliura de moltó a 16 diners fins Nadal i a 17 de Nadal a Carnestoltes, els carnissers volen negociar, però el Consell no accepta cap negociació; indignats els carnissers deixen de tallar carn, així el “*poble n'està granment freturós*”; el Consell atemorit busca carn i carnissers que vulguin tallar a la ciutat però no troba ningú, així doncs finalment accepten que es talli a 17 diners la lliura de manera provisional per atendre les necessitats “*axí dels malalts com d'altres*”.³⁸ Així, en l'any 1476 el conflicte no es tanca amb l'assegurança de servir moltó signada abans de la Pasqua, perquè els carnissers es neguen a acceptar les propostes del Consell. A l'agost es tornen a obrir les negociacions i els carnissers presenten com argument per no acceptar els preus proposats pel municipi unes pèrdues de 800 lliures, que justifiquen amb els seus llibres comptables. Aquests comptes una vegada revisats per un comissionat del Consell són donats per bons; finalment, el Consell, assumint que els carnissers no poden perdre més diners, accepta que es vengui la lliura de moltó a 17 diners fins Tots Sants i de Tots Sants a Carnestoltes a 18 diners. Tota aquesta negociació s'està produint en un ambient catastròfic dins la ciutat ja que, entre 1475 i 1476, es va produir a Barcelona un important brot de pesta, que va matar més de 2000 persones.³⁹ Aquest brot, juntament amb el conflicte que es manté obert amb els carnissers, va fer que el Consell prohibís absolutament l'entrada de carns mortes dins la ciutat sota una multa de 20 sous o 20 dies a la presó, castigant també amb la privació de l'ofici als portalers que toleressin aquest delictes; ja que segons els consellers “*Experiència haie mostrat que moltes carns mortes fora la dita ciutat axí de moltons com d'altres són meses en la dita ciutat e tallades en les carniceries sots color d'èsser carns socorregudes, e sia trobat per informació de metges e altres persones axpertes que les dites carns són causa de moltes indisposicions en los cossos humans*”⁴⁰ justificant així la creació de les noves ordinations.

Com es pot comprovar, les autoritats municipals intenten evitar la inflació, el desabastament i les epidèmies posant tota la pressió sobre els carnissers, el que fa que s'arribi a límits difícilment sostenibles. Els consellers en cap moment no es plantegen rebaixar la imposició que grava la venda de carn; en part, perquè aquesta imposició, a causa de les dificultats que està passant el mercat, ha perdut valor i no és suficient per pagar als creditors que té el municipi, tal i com ho constata el Consell de Trenta-dos el 20 d'agost de 1476.⁴¹ Dos anys després, el 20 de novembre

37. AHCB. CC. Reg. Del. II-22. fol. 159 (12/04/1475).

38. AHCB. CC. Reg. Del. II-23. fol. 32 (21/04/1476).

39. FERRAN, Jaime; GRAU, Rosendo; VIÑAS, Federico (1907). *La Peste Bubónica; epidemia de Porto (1899); epidemias de peste ocurridas en Barcelona*. Barcelona. Tip. Sucesor de F. Sánchez. Barcelona. pàg. 382 a 384.

40. AHCB. CC. Reg. Ord. IV-10. fol. 106 (07/05/1476).

41. AHCB. CC. Reg. Del. II-23. fol. 59 (20/08/1476).

de 1478, al Consell de Trenta-dos arriba una queixa feta pels carnisseres dient que l'estàndard de pes sobre el qual es cobra el "*cabessatge*" fa anys que no és correspon amb la realitat i s'hauria de canviar per adequar-lo als animals més petits i flacs que en els últims anys estan entrant a la ciutat; així els carnisseres diuen que estan pagant com si els moltons pesessin 13 lliures i que a aquest pes no arriben mai. Els consellers fan un estudi per comprovar aquest fet i descobreixen que els pesos dels moltons varien entre 10 i 12 lliures, però que mai no arriben a les 13 lliures; convençuts, canvien l'estàndard a 12 lliures,⁴² tot i això mantenen el màxim pes comprovat com a estàndard.

Cap al 1479 sembla que les coses s'han calmat una mica i a les negociacions que manté el Consell amb els carnisseres els demana que baixin el preu de 18 diners a 17 perquè ja s'han obert els passos cap a França i s'han acabat les sequeres,⁴³ però els carnisseres no estan conformes perquè es volen recuperar dels anys dolents precedents. Després de moltes negociacions no arriben a cap acord i no es fa assegurança, taxant el preu la ciutat en 14 diners la lliura de moltó sense imposició com a preu màxim, per tant al públic es vendria a 18 diners. El 1480 el Consell va tornar a negociar per mirar de rebaixar el preu del moltó; aquesta vegada es va plantejar entre d'altres coses fer importants préstecs als carnisseres a canvi de la rebaixa,⁴⁴ però finalment es va concloure que tallarien de la Pasqua de 1480 fins a Nadal a 17 diners i de Nadal fins a Carnestoltes de 1481 a 18.⁴⁵ L'any 1481 el Consell va augmentar la pressió perquè els carnisseres baixessin els preus de la carn, demanant ara que tallin a 16 diners la lliura de moltó; els carnisseres per la seva banda demanen que l'assegurança del moltó es faci a 17 diners fins a Tots Sants i a 18 de Tots Sants fins a Carnestoltes. Finalment s'arriba a l'acord d'assegurar la lliura de carn a 17 diners durant tot l'any, però el Consell, preveient un augment del frau fiscal crea al mateix temps una ordinació que augmenta les penes de tots aquells que introdueixin carn i animals destinats a carn pels murs de la ciutat.⁴⁶ A partir d'ara els culpables d'aquest delictes seran privats de l'ofici de carnisser per un any i només podran ser redimits d'aquesta pena pel Consell de Cent, ja que el clavari no tindrà potestat per redimir-la.⁴⁷

Aquest mateix any van ser jutjats pel delictes d'introduir moltons pels murs de la ciutat en Gabriel Montcada i en Pere Rafael, no essent el seu delictes i posterior judici res més que la conseqüència de les dificultats que arrossega el comerç de carn a causa de la baixada del consum –iniciada segons Claude Carrère entre 1410

42. AHCB. CC. Reg. Del. II-24 fol. 1 07 (20/11/1478).

43. AHCB. CC. Reg. Del. II-24 fol. 155 (06/04/1479).

44. AHCB. CC. Reg. Del. II-25 fol. 21v (29/01/1480).

45. AHCB. CC. Reg. Del. II-25 fol. 30v (09/03/1480).

46. AHCB. CC. Reg. Del. II-25 fol. 132v (22/03/1481).

47. AHCB. CC. Registre d'Ordinacions IV-11 fol. 19v (1481).

i 1430⁴⁸—, de la pujada dels preus als centres d'aprovisionament ramader i de les pressions constants de les autoritats municipals per mantenir els preus baixos, tot i que, sense rebaixar els impostos municipals que graven la mercaderia. Totes aquestes circumstàncies van crear l'ambient més propici pel frau fiscal, que com s'ha pogut comprovar, va anar en augment segons passaven els anys; aquest frau a la vegada podia provocar problemes sanitaris que només eren tinguts en compte per les autoritats quan hi havia un brot epidèmic.

CONCLUSIÓ:

Com s'ha pogut observar, a la segona meitat del s. XV, el frau en la introducció d'animals destinats a carn i de carn ja morta a la ciutat de Barcelona va ser molt important. El procés que s'ha analitzat no és res més que una mostra d'un fet que sembla que va ser bastant comú, i que tot i les mesures legislatives creades per intentar reprimir-ho, va anar en augment. S'ha pogut constatar que entre els factors més importants que van provocar un augment del frau hi ha l'augment de la pressió fiscal sobre el mercat de la carn, les dificultats, cada vegada més importants, dels carnisers per comprar els animals als mercats d'origen a un preu competitiu, la baixada del consum a la ciutat i la taxació – de vegades molt restrictiva – dels preus de la carn per part de les autoritats municipals.

Totes aquestes circumstàncies van fer que el mercat de la carn a la ciutat de Barcelona entrés en crisi, arribant a tenir els carnisers greus pèrdues econòmiques que posaven en perill el manteniment del negoci per part de molts d'aquests professionals. En aquestes circumstàncies el frau va esdevenir una via per els carnisers d'augmentar els beneficis i intentar mantenir el negoci; les multes imposades als carnisers per ficar animals o carn de manera fraudulenta dins la ciutat no espantaven els més agosarats, que veien que la possibilitat de guany que s'aconseguia evitant el “*cabessatge*” era molt considerable – entre un 22 i un 25% per lliura de carn – i per tant assumien el risc, la qual cosa suposava un repte pel Consell de Cent, que no va trobar una altra sortida que augmentar la repressió fent lleis més restrictives contra el frau i en moments concrets fer certes concessions als carnisers relaxant una mica la pressió fiscal o cedint una mica a l'hora d'arribar a acords en la taxació dels preus de la carn.

48. CARRÈRE, Claude (1967). *Barcelona 1380-1462; un centre econòmic en època de crisi*, vol. 2. Curial. Barcelona. pàg. 146.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1481, maig, 4-11. Barcelona.

Procés aixecat contra els carnissers Pere Rafael i Gabriel Montcada, acusats d'introduir a la ciutat per les nits caps de bestiar per sobre la muralla. S'interroguen els sospitosos, en Sanxo, pastor d'en Pere Rafel, i na Francesca Cassanella, veïna d'en Gabriel de Montcada.

AHCB, *Administració Municipal de la Carn*, XXXV-1, 1481, fol.1r-14v.

[*fol.1r.*] 1481. Inquisició que dos carnisers, ço és, en Pere Rafel e Gabriel Moncada. Enquesta devant lo clavari contra uns carnicers qui de nits metian carn en ciutat escalant la muralla.

[*fol.1v.*] *En blanc.*

[*fol.2 r.*] Die veneris, IIII mensis madii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXXI°.

Petrus Rephael, carnifex Barchinone, testis citatus, iuratus dicere omnimodam veritatem quam sciat in et super hiis de quibus interrogabitur cuius in facto suo proprio sine iuramento sed in alieno cum iuramento.

Et primo fuit interrogatus si sab o presumex, ell testimoni, per quina causa és pres, *et dixit* que no sap per quina causa ell, depositant testimoni, és pres.

Interrogatus, ell depositant testimoni, lo dimarts e dimecres sants hon se trobave de die, *et dixit* que [*fol.2 v.*] que no es recordave.

Interrogatus los dits dies de dimars et dimecres sants si dormí en casa sua pròpia, *et dixit* que·y dormí.

Interrogatus quants pastors té ell testimoni depositant, ni com han nom, e dix: Mossèn, non tench sino hu, e ha nom Sanxo, però tench hun fadrí en casa, gaschó o francés.

Interrogatus lo dit Sanxo lo dits dies de dimarts e dimecres sants hon era, e dix que·s pensave ell, testimoni depositant, que fos en lo bestiar o corral dels carnisers o per lo territori aquest a mitga legua de Barchinona, gordant lo bestiar.

Interrogatus lo dimecres sant⁴⁹ de matí a quina hora se levà e⁵⁰ abans de totes altres coses hon anà ell, depositant testimoni,⁵¹ e dix que es sembla que·s⁵² levà iorn clar envers set hores e que anà per cuitar la hora de la pescateria.

49. *Sant interliniat.*

50. *A quina hora se leva e interliniat.*

51. *Segueix ratllat que es leva.*

52. *Interliniat es sembla que·s.*

Interrogatus si aquell die de matí anà vers algun loch de la⁵³ muralla de la ciutat, e dix que com se fou levat anà, [fol.3 r.] ell testimoni, lo dimarts e dimecres sants a la pescateria, e après en vers les X horas, anà ell, testimoni deposant, al portal de Jonqueres.

Interrogatus si ell, deposant testimoni, en aquest carnal o⁵⁴ en l'altra carnal⁵⁵ ha mès bestiar algú per altra loch en la dita ciutat que per la porta hon acostuma de passar, e dix, mossèn Bernat, és en l'altre carnal passat ell, testimoni deposant, n-e mès una vegada XX o XXIII caps e fonch ell testes pres en pagà lo ban, però que en aquest carnal non ha mès.

Interrogatus com, ni en quina manera mès lo bestiar, ni per quin loch⁵⁶ lo carnal passat, ni en quina hora, *et dixit* que curta la miga nit ab cordes tiraven del vall lo bestiar e muntaven-lo dalt entre Sant Anthoni e Sant Pau a la terça torra de la muralla.

[fol.3 v.] *Interrogatus* si ell, deposant testimoni, conex madona Feliua qui fou muller d'en Feliu, carniçer de Perpinyà, e dix que hoc e que és bona dona.

Interrogatus si ell, testimoni, ha molt que ha parlat ab ella, e dix que de la Sepmana Santa no ha parlat ab ella, sinó una volta.

Interrogatus si sap que lo pastor hi haia parlat ab la dona Feliua, e dix no saber-hi res.

Interrogatus si los dits dies de dimarts e dimecres sants, si lo dimarts de Pascha lo Ffrancés e lo Sanxo, que stan ab ell, testimoni deposant, han anat plegats, e dix ell, testimoni deposant, que no, sinó al corral o arriar lo bestiar.

Interrogatus si ell, deposant testimoni, sab si ha hoyt dir que de Pascha ensà, ni ell ni altre, hage mès bestiar algú per la muralla así com per ell és stat confessat que en lo carnal passat n-i ha mès, e dix que no.

Ffuit sibi lectum et perseveravit.

[fol.4 r.] *Dicta die.*

Gabriel Moncada, carniser civis Barchinone, testis deponens citatus et iuratus⁵⁷ et interrogatus in facto suo proprio sine iuramento et in alieno cum iuramento dicere et deponere omnimodam veritatem, quam sciat, in et super hiis de quibus interrogabitur.

53. Segueix ratllat *la*. Interliniat *algun loch de la*.

54. Segueix ratllat *altre abans*.

55. Segueix ratllat *si ell testes ha*.

56. Interliniat *ni per quin loch*.

57. Segueix ratllat *cum iuramento*.

Et primo fuit interrogatus si ell, deposant testimoni, sap ni presumex per què sta pres, e dix:⁵⁸ Mossèn, no sé per quina causa, sinó com mossèn lo clavari me pres, dix que jo havia mesa carn per lo mur.

Interrogatus ell, deposant testimoni, lo dimarts e dimecres passats⁵⁹ hon se trobave, e dix, Mossèn, lo dimarts o lo dimecres passats de matí, curtes les 3 hores, partí de casa [fol.4 v.] per anar a Montchada a rebre moltons, ço és, XXXXVIII caps.

Interrogatus si ell, testimoni deposant, menà lo bestiar ab lo bestiar d'en Pere Rafel, e dix⁶⁰ que hoc.

Interrogatus ell, testimoni deposant, quants pastors té, e dix: Mossèn, non tench sinó hu, lo qual ha nom Jacme del regne d'Aragó.

Interrogatus ell, testimoni deposant, lo seu bestiar hon era lo dimarts e dimecres sants, e dix ell, testimoni deposant, que era a Sants, ab lo bestiar d'en Pere Raphel.

Interrogatus ell, testimoni deposant, lo dimarts o dimecres sant que⁶¹ ell, testimoni deposant, hisqué de casa com dit ha de matí a les tres hores⁶² si anà en negun loch de la muralla, ni parlà ab nenguna persona, ni ab qui, ni que li dix; e dix que ell, testimoni deposant:⁶³ [fol.5 r.] Mossèn, aquell matí levant-me jo a la dita hora cavalcant ab⁶⁴ hun ase, fuii a la Bocaria e rendí en Pere Terrogé, jove qui sta ab mi, e d'ellí, aní a casa d'en Pere Refel, carniçer, e los dos no-s partim la volta del portal nou e no trobam nengú, ni recordu parlàssem ab nenguna persona; e axí isquem per lo dit portal, tirant la via de Moncada.

Interrogatus si ell, testimoni deposant, ensemps ab lo dit Rafel, exint del portal si tirarent dret camí de Monchada o si voltaren per neguna part de la muralla, vagint aquella, e dix que no.

Interrogatus ell, testimoni deposant, si-s recorda lo dimarts après Pascha, hon se trobave, e dix, ell testimoni, que en casa sua e a la carniceria.

Interrogatus si lo diluns abans dormí, ell testimoni, en casa, e dix que hoc.

[fol.5 v.] *Interrogatus* lo dimarts après Pasqua de matí a quina hora se levà, e dix que a les tres hores.

Interrogatus si après que fou levat si ell, deposant testimoni, anà en nenguna part de la muralla, e dix que no isqué de casa sinó die clar per scorxar bestiar d'ell matex.

58. Segueix ratllat *ell*.

59. Segueix ratllat *de matí ell*.

60. Segueix ratllat *mossenyor*.

61. Segueix *a tatxat*.

62. Segueix ratllat *de matí*.

63. Segueix ratllat *no anà en nenguna part de la muralla*.

64. Segueix ratllat *ase*.

Interrogatus si ell, testimoni deposant, ha mès bestiar per altra loch, que per la porta de la dita ciutat, per hon és acostumat de metre, ni quantes vegades e dix: Mossèn, veritat és que lo carnal passat metí circa de XXIII bèsties per la muralla,⁶⁵ per la qual mesa n-e paguí lo ban a mossenyor lo clavari, però que après Pascha non he mès.

Interrogatus quina hora quant ell, testimoni deposant, mès lo dit bestiar,⁶⁶ ni en quin loch, e dix que hora de la mitge nit, e a la terça torra del portal de Sant Anthoni [fol.6 r.] qui va a Sant Pau.

Interrogatus si ell, testimoni, sab, ho ha hoyt dir que negú haia mès bestiar après Pascha per la muralla, e dix ell, testimoni, que no.

Interrogatus si ell, testimoni, conex na Ffelia, e dix ell, testimoni, que hoc, e que és bona dona.

Interrogatus si ell, testimoni, ha molt que no ha parlat ab ella, e dix que des que lo marit és mort no ha parlat ab ella, per quant hi stave barallat.

Interrogatus si lo pastor d'ell, testimoni, e lo pastor d'en Pere Raphel, han anat abdós ensemps, lo dimarts après Pascha, e dix ell, testimoni, que hoc, que gordaven lo bestiar seu e del dit Pere Raphel.

Interrogatus si lo dimarts⁶⁷ o dimecres sants o lo dimarts de Pascha lo seu pastor, ab aquell pastor d'en Pere Raphel, anaren ab hun ase exint per lo portal de Sant Anthoni, e dix que no se'n recorda; e sí és que degué ésser lo diluns après [fol.6 v.] Pascha, que doní a Sanxo set sous que aportàs al pastor d'ell de part, testimoni, per la messió.

*Fuit sibi lectum et perseveravit.*⁶⁸

Item predicta die, predicti Raphael et Moncada prestiterunt homagium in posse honorabilis clavarii, videlicet, quod tenebunt arrestum intra muros presentis civitatis, promisserunt non se quitare nec declinare, et cetera.

*Testes: honorabilis Dalmacius de Monel, civis, et Petrus Bussot, corelerius Barchinone.*⁶⁹

[fol.7 r.] Die jovis, X mensis madii anno a nativitate Domini MCCCCLXXXI.

65. Segueix ratllat *de la que*.

66. Segueix *per* ratllat.

67. Segueix *sant* ratllat.

68. Segueix una paraula ratllada i mig foli en blanc.

69. A partir d'*Item* fins a *Barchinone* la lletra té un mòdul més petit.

Sanxius de Jaqua, pastor comorans cum Petro Raphaele, carnifice, cive Barchinone, testis citatus, iuratus et interrogatus dicere veritatem quam sciat in et super hiis et aliis de quibus interrogabitur.

Et primo fuit interrogatus si ell, testimoni, conex en Moncada, carnicer, *et dixit ipse testis* que hoc, que companyó fou ab lo dit Pere Raphel, amo d'ell dit testimoni.

Interrogatus si ell, testimoni, sab o ha hoyt dir que en Moncada metés bestiar per la muralla, e dix ell, testimoni, stà en veritat que hun vespre ell, testimoni, portà XII o XIII caps de moltons bax al vall del portal de Sant Anthoni, e aquells liurà a a-n Moncada, qui stave bax, [fol.7 v.] al dit vall, ab hun fadrí qui stave ab ell, qui ara és en galera. Si après los meteren per la muralla, hoc ho no, ell, testimoni, no sap, que tentost se'n tornà⁷⁰ al bestiar que havia lexat a Sants.

Interrogatus si com ell, testimoni, portà lo dit bestiar, e donà aquell a-n Muncada, dins lo dit vall, si y era present lo dit Pere Rafel, son amo, e dix ell, testimoni, que, si y hera o non era, que non sab res, però que ell, testimoni, no y viu sinó los dits Moncada e lo fadrí quy-s diu Martí, qui ab dit Moncada stave.

Fuit sibi lectum et perseveravit.

Die veneris XI^a mensis madii anno predicto a Nativitate Domini MCCCCLXXXI.

Francisca Cassanella, habitatrix Barchinone, testis citata, iurata et interrogata dicere omnimodam veritatem quam sciat in et super hiis de quibus interrogabitur.

[fol.8 r.] *Et primo fuit interrogata* si ella, testimoni, conex en Moncada, carniçer, e dix ell, testimoni, que hoc, per quants ella, testimoni, és stada sa vehina.

Interrogata si ella, testimoni, sab ho ha hoyt dir que en Moncada carnicer haia mesos moltons o altres bestiars per la muralla, per mar o altres lochs de la ciutat, e no per lo portal o lochs acustumats, e dix ella, testimoni, mossèn, veritat és que hun vespre a les X o XI hores de nit, del qual ella, testimoni, no-s recordave si era en la sepmana santa o après Pascha propassada, vingué⁷¹ en Moncada en casa de ella, testimoni; e dix-li, que ell la pregave que anàs ab ell hun poch; e ella, testimoni, respós era contenta, e anaren emsemps fins a hun carrer qui és entre Sant Pau e al portal de Sant Anthoni; e dix a ella, testimoni, lo speràs hun poch, e ella, testimoni, respós era contenta; e après, lo dit Moncada ans que-s partís d'ella, li dix que si negú venia o sentia venir que cridàs o vingués a la muralla que allí lo trobaria. E axí, lo dit Moncada se n'anà vers la muralla [fol.8 v.] entre Sant Anthoni e Sant Pau. E après, segons dix ella, testimoni, lo dit Moncada tornà allí, hon ella, testimoni, era,

70. Segueix ratllat *aderera*.

71. Segueix ratllat *a ella testes*.

aportant onze o dotze moltons, segons parer d'ella, testimoni, dient lo dit Moncada quant ella, testimoni, li demanà de hon havia haguts dits moltons, ell dix que eren seus. E axí, ella, testimoni, presumí que per la muralla los havia muntats.

Interrogata si ella, testimoni, viu altra persona ab lo dit Moncada, e dix ella, testimoni, que no y viu, sinó lo dit Moncada e lo seu mosso.

Interrogata si ella, testimoni, sab ho ha hoyt dir que a-n Pere Raphel, alies Verntallat, carniçer, hi fos ab lo dit Moncada, e dix ella, testimoni, que no.

*Fuit sibi lectum et perseveravit*⁷².

[fol. 9r-14v] *En blanc*.

BIBLIOGRAFIA

BARRIO BARRIO, Juan Antonio. *El abastecimiento y venta de carnes en Orihuela durante el reinado de Alfonso V, 1416–1456*. Universidad de Alicante, Departamento de Historia Medieval. Alicante, 1992 – 1993.

BATLLE, Carme. *Història de Catalunya; L'expansió Baixmedieval*. Ed. 62. Barcelona, 1988.

BATLLE, Carme. *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*. U.B.-CSIC. Barcelona, 1973.

BIRABEN, J. N. *Les Hommes et la Peste en France et dans les Pays Européens et Méditerranéens*. Mouton. Paris- La Haye, 1975

BONACHÍA HERNANDO, Juan Antonio. “Abastecimiento urbano, mercado local y control municipal: la provisión y comercialización de la carne en Burgos (siglo XV)”. A: *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie III, Historia Medieval, VI. UNED. Madrid, 1992.

BROUSOLE, J. “Les impositions municipales de Barcelone de 1328 à 1462”. A: *Estudios de Historia Moderna*, V. Barcelona, 1955.

72. Al doc. *anis*.

CABAÑAS, Mª Dolores; AGUADÉ, Santiago. “Comercio y sociedad urbana en la Castilla Medieval. La comercialización de la carne en Cuenca (1177-1500)”. A: *Anuario de Estudios Medievales*, 14. CSIC. Barcelona, 1984.

CARRERAS Y CANDI, Francesch. *Geografia General de Catalunya*. Vol. Barcelona ciutat. Ed. d'Albert Martín. Barcelona, 1813-1918.

CARRÈRE, Claude. *Barcelona 1380-1462, un centre econòmic en època de crisi*. Curial. Barcelona, 1977-78.

COMELLAS I SOLÉ, Jordi. “El mercat barceloní a través de la mostassaferia a principis del s. XV”. A: *Ier Col·loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó (Edat Mitjana)*. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 1995.

EIXIMENIS, Francesc. – *Terç del Crestià*. vol. III. Ed. Barcino. Barcelona, 1932.

FERNÁNDEZ I TRABAL, J. “Aprofitaments comunals, prats i pastures al delta del Llobregat (segles XIV i XV); Conflictes per a l'utilització de l'espai a la Baixa Edat Mitjana”. A: *Acta Historica et Archeologica Medievalia*. n° 10. Universitat de Barcelona, Departament d'Història Medieval. Barcelona, 1989.

GARCÍA ESPUCHE, Albert; GUÀRDIA BASSOLS, Manuel. “Canvis i permanències de l'herència espacial medieval: de la ciutat de la Ribera a la ciutat de la Rambla”. A: *Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona*. Institut Municipal d'Història de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1990.

HERNANDO, Josep. “Processos inquisitorials per crim d'heretgia i una apel·lació per maltractament i parcialitat per part de l'inquisidor (1440). A: *Documents dels protocols notarials*. A: *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*. N° XXIII. Col·legi de notaris de Catalunya. Barcelona, 2005.

HERNANDO, Josep. “La Inquisición en Cataluña en la Baja Edad Media; un proceso por crimen de herejía contra el ciudadano de Barcelona Pere Marc”. A: *Clio & Crimen* n° 2. Durango, 2005.

LOBET, Salvador i VILÀ VALENTÍ, Juan. “Trashumancia en Cataluña”. A: *XVI Congrés Internacional de Géographie*. Lisboa, 1949. Lisboa, 1951.

MARÍN GARCÍA, M. A. “Las carnicerías y el abastecimiento de carne en Murcia (1450-1500)”. A: *Miscelánea Medieval Murciana*, XIV. Universidad de Murcia. Murcia, 1987-1988.

MATELLA TASCÓN, Antonio. *Abastecimiento de carne en Madrid (1477-1678)*. Inst. De Estudios Madrileños. Madrid, 1994.

ORTÍ GOST, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. CSIC; Institución Milà i Fontanals Dep. De Estudios Medievales. Barcelona, 2000.

RIERA I MELIS, A. “Estructura social y sistemas alimentarios en la Cataluña bajomedieval”. En: *Acta Historica et Arqueologica Mediaevalia* nº 14-15. Universitat de Barcelona, Departament d’Història Medieval. Barcelona, 1994.

RIERA VIADER, Sebastià. “Les fonts municipals del període 1249-1714. Guia d’investigació”. A: *El temps del Consell de Cent, I: L’emergència del municipi, segles XIII-XIV*. Ajuntament de Barcelona ; AHCB. Barcelona, 2001.

SÁNCHEZ BENITO, J. M. “Crisis de abastecimientos y administración concejil. Cuenca 1499-1509”. A: *En la España Medieval*, XIV. Madrid, 1991.

SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume (dir.). *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1991-1997.

SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago; SOBREQUÉS I CALLICÓ, Jaume. *La guerra civil catalana del s. XV*, 2 vol. Ed. 62. Barcelona, 1973.

STOUFF, Louis. *Ravitaillement et alimentation en Provence aux XIV et XV siècles*. Mouton. Paris, 1970.

SCHWARTZ I LUNA, Frederic; CARRERAS I CANDI, Francesch (ed.). *Manual de Novells Ardits*, vol II. Ajuntament Constitucional de Barcelona. Barcelona.1892.

VILANOVA, Arnau. *Regimen Sanitatis ad Reguem Aragonum*. P.U.B.- Fundació Noguera. Barcelona, 1996. (introducció de Luís García Ballester et Michael R. McVaugh; pròleg de Pedro Gil-Sotres)

VIÑAS, Federico; FERRÁN, Jaime; GRAU, Rosendo. *La peste bubónica; epidemia de Porto (1899) y epidemias de peste ocurridas en Barcelona*. Inst. Municipal de Historia. Barcelona, 1965. (1ª ed. 1907).

VINYOLES I VIDAL, T. “El rebost, la taula i la cuina dels frares barcelonins al 1400”. A: *Alimentació i Societat a la Catalunya Medieval*. Institució Milà i Fontanals-C.S.I.C. Barcelona, 1988.